

Bez granice

Bila je mokra kasna jesen, kada se je mladi plemić Nikola uputio prema jugu. Prije no krene pohita u Bečko Novo Mjesto, pogledati sve o čemu je pročitao na putu iz Praga. A bilo je dosta toga za pogledati. Starina, povijest i ona nevjerojatna priča o Rikardu Lavljeg Srca, kralju Engleske, skroz ga je opčinila. Nevjerojatno, kako se jednom kralju tako nešto zna dogoditi, s druge pak strane imamo narodnu mudrost: kako ti drugima sudiš, tako će biti i tebi suđeno.

Tog ljeta 1664. godine stvarno je neprestano padala kiša, čak je i rijeka Lajta pokazala svoju zlu ćud, pa je poplavila cijela sela, a i manja riječica Wulka je poplavila hrvatska sela između Željeznog i Šoprona. U gradu je svratio k dobrom prijatelju bana Nikole i ponio sa sobom u Čakovec njegovo pismo.

Šopron - prastari grad na Jantarskoj cesti života, žili kucavici, koja već tisućljeća povezuje Baltik s Jadranom, u relativnoj sigurnosti od Osmanlija, živio svojim životom. Upravo su počeli s kasnom berbom na obroncima uz Nežidersko jezero, jer se trebalo požuriti, zbog štetne plijesni koja je ove godine bezobrazno nagrizala dragocjene slatke bobice, iz kojih će nastati nadaleko poznato desertno vino Ödenburger Ausbruch. Otkada su Turci zavladali Srijemom i Fruškom Gorom, ovaj kraj zapadne Ugarske učinio je sve što se moglo, kako bi se utolila žeđ i namirila potražnja sladokusaca Europe za ovom delicijom.

Do Čakovca je putovanje prošlo relativno mirno. No, Nikola je znao da je na političkoj karti vrlo burno. Otkako je kralj Leopold Habsburški, nakon sjajne pobjede kod Szentgottharda potpisao sramotni Vašvarski mir s Osmanlijama, plemstvo u Hrvata i Mađara, pozivajući se na Zlatnu Bulu kralja Andrije II. i Werböczy-jev *Tripartitum*, ozbiljno je razmišljao o organiziranom otporu, na koji su imali pravo, ali i obavezu prema navedenim aktima.

U mislima mladog Nikole motalo se i nešto drugo. Susret i mogućnost učenja od poznatog vojskovođe Nikole Zrinskog u Čakovcu snažno ga je uzbuđivala.

Došavši na dvor vidno stariji grof Nikola primio je svog mlađeg kolegu po staležu vrlo srdačno, pa i vrlo ljubazno. Već nakon nekoliko dana postao je to odnos oca i sina. Osjećala se pozitivna klima, privrženost i prisnost između već prekaljenog gospodina u najboljim godinama i mladog, ali perspektivnog plemića iz Transsilvanije, željnog znanja.

No, sve je to potrajalo malo više od četiri dana, jer se tog kobnog 18. studenog u Kuršanečkom lugu predvečer dogodila strašna tragedija. Mladi Nikola je sve to vidio vlastitim očima i opisao u svojim memoarima. Nakon nekoliko dana nastavio je put prema Ozlju. U Ozlju je ostao nekoliko dana kao gost Petra Zrinskog, brata ubijenog Nikole, koji nije bio nazočan bratovoj pogibiji.

Ozalj se je jako dopao našem mladom junaku. Cijeli kraj podsjećao ga je na djetinjstvo, na bezbrižne dane u Maloj Buni, gdje je rođen. Ljudi su ga posebno dirnuli. Iako bez znanja hrvatskog jezika dosta se dobro sporazumio s njima, jer su ga mnoge hrvatske riječi podsjetile na riječi u starom rumunjskom jeziku, kojeg je kao dječak naučio igrajući se podno renesansnog dvorca obitelji Bethlen.

Dan uoči odlaska dalje prema Veneciji sjedio je tako na obali rijeke Kupe podno prekrasnog Ozaljskog grada, kada je primijetio neobično stvorenje nedaleko od mjesta na kojem se nalazio. Nije htio vjerovati očima. U prekrasnoj bijeloj nošnji vitka crnokosa krasotica odlepršala je poput košute. Zadnje zrake kasnojesenskog sunca, koje su se odbijale od zeleno-plave površine mirne Kupe dale su tom priviđenju, kako mu se činilo, mistični sadržaj. Sjetio se starih priča, narodnih pripovjedaka, koje su plastično opisivale upravo ovakve žene, koje kao da lebde između neba i zemlje. Vile čarobnice, stvorenja između jave i sna. No ovo nije bio san. Nije mogao odoljeti želji, a da ne zaustavi ovo čudno stvorenje i krenuo je za njom. Sustigao ju je nakon nekoliko minuta. Nije ni uspio progovoriti uljuđenim stilom profinjenih plemića, kojeg je godinama učio na satima ponašanja tijekom svojeg dugog školovanja od Nizozemske do Pariza, kada se ta prekrasna mlada žena, kao da je osjetila blizinu nekoga, okrenula i pogledala ga svojim prekrasnim okruglim smeđim očima košute, kao da ga želi upitati: To si ti? U tom čarobnom trenutku susreta dva para očiju dogodilo se nešto što je ostalo trajno urezano u sjećanje mladog Nikole. Nikada prije ni poslije nije mu se to dogodilo. Tada nije shvaćao da se takve stvari događaju samo jedanput i nikada više.

Stajali su jedan nasuprot drugog, bez riječi, ali su im duše već tada rekle sve. Nije bilo potrebno izustiti niti jednu riječ, jer bi svaka pokvarila trenutak, kojeg si priželjkuje svatko, barem jedanput u svom životu. Tog će se trenutka Nikola sjetiti i 50 godina kasnije, nakon svojih dugih kancelarskih godina službovanja u svojoj Domovini, u svojem bečkom zatvoru. Taj će ga pogled hraniti i dati mu nade. Bit će mu uvijek od pomoći kad god mu bude potrebno. Bio je to pogled dvije čiste i nevine duše, dva bića iz istoga svijeta. U tom trenutku tamo pored

Kupe prohujala su stoljeća, ratovi, život mnogih naraštaja. Ponovo su se spojila dva nekada silom razdvojena života. U tom trenutku bez vremena Nikola Bethlen je, bez da su i jednu jedinu riječ progovorili, znao, da se ova prekrasna djevojka zove Mara i da su prije puno vremena pripadali jedan drugom. Neprimjetno je lahor zanjihao žuto lišće stare vrbe, a Mara je stavila Nikolinu ruku u svoje ruke. Samo na trenutak, da bi iščezla jednako brzo kao što se i pojavila.

Nikola je ostao još dugo na istom mjestu osjećajući u sebi nešto nevjerovatno, nešto poput oluje. Uzburkano more, najljuća bura, najveće nevrjeme nisu ništa prema onoj bujici koja je zapljusnula njegovu dušu i cijelo tijelo. Ni sam nije znao kako je došao do dvorca i prospavao noć. U glavi mu se vrtjela ista slika s onim očima. Ona snaga, ona čistoća, onaj govor zjenica i tankih linija njezinih tamnosmeđih očiju.

Drugi dan se krenulo dalje s manjom pratnjom do Grobnika i Trsata. No, prije polaska, rano jutro skočio je do crkve Sv. Vida. Na tom mu je mjestu sinulo nešto kroz glavu. Sv. Vid na njegovom starom pismu znači svjetlost, a ime Ozlja, gle čuda, mjesto je s kojeg se gleda, važna kota za primanje i slanje poruka najbržim sredstvom, svjetlom.

Put kroz Gorski Kotar bio je lagan, nakon jučerašnjeg doživljaja, mada je već na višim prijevojima bilo snijega. Čarobna, ali i mistična visoka skalina Klek pratila ih je jedno vrijeme.

Dolazak na Grobnik proslavili su pričajući s domaćim ljudima o slavnim danima ovih krajeva. Vinodolska knežija poznata je širom svijeta po dobro uređenim zakonima i lijepom životu. Došli su i na Trsat, važnu kotu, koja je stožerna točka već od davnina. Legendu o prijenosu svete kućice B. D. Marije čuo je već prije, no tu se vlastitim očima i svom svojom dušom osvjedočio u svetosti toga mjesta. Njih nekolicina sjeli su u lađu i krenuli put Venecije. Nakon Božića i Nove Godine počelo je karnevalsko doba i stara dama Serenissima pokazala je svu moralnu naopakost, neizlječivu bolest, blud i odvratnost, koja se u ovo doba još otvorenije pokazivala, jer su pod krinkom "maske" ljudi mogli sebi puno više toga dopustiti.

Nikoli je bilo neugodno uz ostalo i zbog toga, što su mu ljudi iz pratnje podlegli žudnji i u nekoliko prilika pali nisko na ljestvici moralnosti. Ispod maski vidiš samo oči, samo oči, ali stotinu ovih se nije moglo mjeriti s onim čarobnim parom smeđih blizanaca, koje su danonoćno sjale u njegovom

sjećanju. Neke se stvari jednostavno ugraviraju u pamćenje i ne nestaju nikada. Poput debele brazde na gramofonskoj ploči uvijek izbace iz takta iglicu, kada stigne do nje. Tako je bilo s Nikolom. Čekao je uru polaska iz Venecije. Nakon plovidbe po olujnoj buri i prelaska ušća Ričine blizu Trsata, došli su u Bakar. Bili su gosti Katarine Zrinske rođene Frankopan. Mali gradić u velebnom zaljevu svidio se našem junaku. Zajednička druženja s groficom uvjerila su ga kako uživa gostoprimstvo plemenite osobe, osobe velikoga znanja i čvrstog karaktera. S njom je bila i mala Jelena, rođena u Ozlju, koja još nije znala, kakva ju sudbina čeka. Bila je još dijete, ali se već vidjelo kako Stvoritelj kani pomoću nje ispuniti još jedan svoj plan, da je izabranica Dobre strane.

U razgovorima duboko u noć znali su raspravljati o svemu i svačemu. Bilo je tu i profanih tema, vjerskih rasprava, priča o svijetu, raznih civilizacija. Jednom prilikom je Katarina spomenula sustav četiri elementa. Nikola se odmah sjetio i počeo razlagati smisao sustava. Četiri elementa su: voda, vatra, zrak i zemlja. No, bez petog elementa ova četiri ne mogu oživiti. Taj peti element je *ser* element, odnosno, kao ga Mađari zovu *ser* (*szer*) –*elem* (*element*). Zajedno čitajući: *Szerelem*. Ta riječ znači na našem jeziku ljubav, bez koje nema života, objašnjavao je mladi grof Nikola, Katarini Frankopan, pri tom se sjećajući očiju koje još uvijek u snu sanja.

Nakon ugodno provedenih nekoliko dana Nikola se srdačno oprostio i od sveg srca zahvalio na gostoprimstvu, zatim produžio za Ozalj. U gradu na Kupi ga je primio sam Petar Zrinski. Nakon par dana odmora, krenuše dalje za Požun. Nisu prošli ni kilometar puta od grada opazi Nikola uz put jednu mladu djevojku kako nosi svežanj granja na leđima. Već ga je tada obuzeo čudan osjećaj, tko bi to mogao biti, a znao je točno da je to Mara. Stane on s konjem pored nje, naredivši istovremeno pratnji neka mirno nastavi dalje, a on će ih kasnije sustići. Sjaši naš Nikola s konja i stane pred Maru ne mogavši se nagledati njezinih očiju. A sada opazi i njezino lice. Duge trepavice, skladne proporcije njenog lica, prekrasne usne. Promatrali su se jedno vrijeme ne obazirući se na hladnoću. U njima je gorio plamen. U taj hip Mara, pomalo uplašeno i pomalo nujno reče: *serce moje*. Nikola pak: *szerelmem* (hrv. čitano: *serelmem*, što u prijevodu znači: ljubavi moja). Tu je Nikoli postalo jasno, da je serce ono u našoj duši, u sredini, onaj dio tijela, koji oživljuje, iz kojeg izlazi, ili u kojem živi peti element: ljubav. Tako su se spojile ove dvije riječi *ser-ce* i *ser-elem*, ove dvije naše duše, ova dva jezika i ova dva naroda. Između njih pale su

samo ove dvije riječi i kao da ih je zavrtio spiralni vrtlog, vir prohujalih vremena, ovako zagrljeni stajali su sami na hladnoj ozaljskoj ravnici.

Svaki od njih je znao kako ima svoj životni put i mada se poslije ovoga magičnog trenutka više nikada neće sresti, nisu očajavali zbog toga. Oboje su znali da će ih ovaj osjećaj, ova ushićenost njihovih duša spojiti do kraja života.